

COMPARTIMENTUL

MASS-MEDIA ȘI ȘTIINȚE ALE COMUNICĂRII

CZU 327.56:659.3

[https://doi.org/10.52388/1812-2566.2020.4\(91\).13](https://doi.org/10.52388/1812-2566.2020.4(91).13)

COMPONENTA MEDIATICĂ A CONFRUNTĂRIILOR GEOPOLITICE: ZONA BAZINULUI MĂRII NEGRE

Mihai LESCU

Doctor în științe politice, conferențiar universitar, Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: lescumihai@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0001-9837-6687>

Destrămarea Imperiului sovietic și dezvoltarea vertiginoasă a noilor tehnologii comunicaționale, au condus la reconfigurarea geopolitică a lumii, dar și au deschis calea fostelor republici sovietice spre democrație și colaborare cu țările europene. Pe măsura înaintării NATO și UE către hotarele Rusiei, aceasta depune eforturi atât militare, cât și propagandistico-ideologice, pentru a menține sub influența sa teritoriile de altă dată. Nu fără implicarea Rusiei în țările din „vecinătatea apropiată” – Ucraina, Republica Moldova și Georgia – au fost inspirate conflicte, scopul cărora este de a păstra controlul militar, politic, ideologic și economic asupra acestor regiuni. O luptă aprigă duce Rusia și pentru întărirea pozițiilor sale în regiunea Mării Negre, unde geografic se situează aceste trei state. În prezentul articol sunt evidențiate strategiile, tacticile și tehnicile aplicate de mass-media rusă în scopul atingerii obiectivelor geopolitice.

Cuvinte-cheie: mass-media, interese geopolitice, strategii și tactici ideologice, tehnici mediatice, bazinul Mării Negre, „conflicte înghețate”.

MEDIA COMPONENT OF GEOPOLITICAL CLASHES: BLACK SEA BASIN AREA

The collapse of the Soviet Empire and the dizzying development of new communication technologies, led to the geopolitical reconfiguration of the world, but also opened the way for the former Soviet republics to democracy and collaboration with European countries. As NATO and the EU advance towards Russia's borders, it makes both military and ideological propaganda efforts to keep the territories of the past under its influence. Not without the competition of Russia in the countries of the “close neighborhood”- Ukraine, the Republic Of Moldova and Georgia were inspired conflicts, called to preserve military, political, ideological and economic control over these regions. A fierce battle is also waging by Russia for the strengthening of its positions in the Black Sea region, where geographically Ukraine, the Republic Of Moldova and Georgia are located. The article highlights the strategies, tactics and techniques applied by the Russian media in order to achieve geopolitical goals.

Keywords: media, geopolitical interests, ideological strategies and tactics, media techniques, Black Sea basin, “frozen conflicts”.

COMPOSANTE MÉDIATIQUE DES AFFRONTEMENTS GÉOPOLITIQUES: ZONE DU BASSIN DE LA MER NOIRE

L'effondrement de l'Empire soviétique et le développement vertigineux des nouvelles technologies de communication ont conduit à la reconfiguration géopolitique du monde, mais ont également ouvert la voie aux anciennes républiques soviétiques vers la démocratie et la collaboration avec les pays européens. Alors que l'OTAN et l'UE avancent vers les frontières de la Russie, elle fait des efforts de propagande à la fois militaire et idéologique pour garder les territoires du passé sous son influence. Non sans la concurrence de la Russie dans les pays du "voisinage proche" – l'Ukraine, la République de Moldavie et la Géorgie – des conflits ont été inspirés, dont le but est de préserver le contrôle militaire, politique, idéologique et économique sur ces régions. Une lutte acharnée est également menée par la Russie pour le renforcement de ses positions dans la région de la mer Noire, où ces trois États sont géographiquement situés. Cet article met en évidence les stratégies, tactiques et techniques appliquées par les médias russes afin d'atteindre les objectifs géopolitiques.

***Mots-clés:** médias, intérêts géopolitiques, stratégies et tactiques idéologiques, techniques médiatiques, bassin de la Mer Noire, "conflits gelés".*

МЕДИАКОМПОНЕНТ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ КОНФРОНТАЦИЙ: ЗОНА ЧЕРНОМОРСКОГО БАССЕЙНА

Распад советской империи и стремительное развитие новых коммуникационных технологий привели к геополитической реконфигурации мира, а также открыли путь бывшим советским республикам к демократии и сотрудничеству с европейскими странами. По мере продвижения НАТО и ЕС на Восток, Россия прилагает как военные, так и пропагандистско-идеологические усилия, чтобы сохранить свое влияние над бывшими территориями. Не без участия России, в странах «ближнего зарубежья», - Украине, Республике Молдова и Грузии, - поддерживаются конфликты, цель которых сохранить военный, политический, идеологический и экономический контроль над этими регионами. Ожесточенную борьбу ведет Россия и за укрепление своих позиций в Черноморском регионе, где географически расположены эти три независимых государства. В данной статье выделены стратегии, тактики и техники, применяемые российскими СМИ с целью достижения геополитических интересов.

***Ключевые слова:** средства массовой информации, геополитические интересы, идеологические стратегии и тактики, методы СМИ, бассейн Черного моря, «замороженные конфликты».*

Introducere

Sfârșitul Războiului Rece a condus nu numai la reconfigurarea geopolitică a lumii. Sub influența tehnologiilor contemporane s-au produs schimbări substanțiale și în domeniul mass-mediei, ca instrument de bază (de informare/dezinformare și de propagandă/manipulare) în mâinile actorilor (geo)politici (state, organizații regionale și internaționale), privind promovarea intereselor lor strategice într-o parte sau alta a lumii.

După obținerea independenței, fostele republici sovietice au purces pe calea dezvoltării democrației

și a relațiilor multilaterale de colaborare cu țările europene. În context, Rusia a mobilizat întreg arsenalul ideologico-propagandistic, din care fac parte și mass-media, pentru a încerca să-și păstreze influența geopolitică în țările din spațiul ex-sovietic. De vreme ce Uniunea Europeană și NATO ajungeau tot mai aproape de hotarele sale, iar vechile metode, inclusiv proiectul CSI (*Comunitatea Statelor Independente*), nu dădeau rezultatul scontat, Rusia a recurs la un nou scenariu – crearea *zonelor de conflict armat* la hotarele/în teritoriile unor state post-sovietice, fiind și aceasta o metodă de a tempera procesul extinderii UE și NATO.

Rusia, contrar promisiunilor Acordului de la Summit-ul de la Istanbul din 1992, nu și-a retras nici până astăzi trupele sale de „ocupație militară” [1] de pe teritoriul Republicii Moldova, susținând, în vara aceluiași an, separatismul în raioanele de est ale țării (Transnistria), iar câțiva ani mai târziu, tot cu aceleași metode și scopuri a mai iscat un război la hotarul cu Georgia. Imediat după Jocurile Olimpice din 2014 de la Soci, Crimeea a fost ruptă de la Ucraina, iar încă peste câteva luni, tot prin încurajarea separatismului, în teritoriile de est ale Ucrainei a izbucnit un nou război, în urma căruia au fost create două republici-fantome: Donețk și Luhansk.

Pe parcursul desfășurării conflictelor respective, niciunul din ele nesoluționate până în prezent, mass-media rusă, în confruntare cu mediile de informare locale din țările amintite, și-a perfecționat și diversificat strategiile și tacticile informațional-propagandistice, trecând de la acțiuni de *manipulare/dezinformare* la *război informațional*, urmat apoi de *războiul hibrid*.

În această ordine de idei, este necesar de a sublinia că în accepțiunea clasică, *manipularea* este o acțiune cu scopul de a determina un actor social (o persoană, o colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului. Iar *dezinformarea* este tehnica ce presupune furnizarea de informații eronate unor terți, determinându-i să comită acte colective sau să difuzeze judecăți dorite de dezinformatori.

Războiul informațional este o formă specifică de desfășurare a războiului, în care se urmărește înlocuirea realității și a faptelor prin construirea unei realități alternative și proiectarea ei către populația țintă, pentru a atinge obiective de natură militară, respectiv demobilizarea populației, infiltrarea sentimentului de dubiu în raport cu obiectivele de interes național. Războiul informațional mai este numit și *război mediatic* – acțiuni desfășurate de mass-media în timp de criză sau de război, îndreptate împotriva

informațiilor sau sistemelor informaționale ale adversarului.

Războiul hibrid sau *non-liniar* este, potrivit lui Mark Galeotti, un război postmodern, nedeclarat niciodată în mod oficial, dar purtat în permanență cu mijloace militare și non-militare, de la operațiuni sub acoperire la atacuri cibernetice și chiar până la operațiuni masive de lobby, considerate forme perverse de război al secolului XXI. [2] Noile strategii de ordin complex politic-militar-ideologic, calificate în literatura de specialitate drept „război hibrid”, au fost pregătite din timp de Federația Rusă, fiind aplicate în primăvara lui 2014, în timpul anexării Crimeii. Strategii NATO au fost luați prin surprindere de ocuparea Crimeii în doar câteva zile. A fost una din primele manifestări ale războiului hibrid, o invenție strategică prin care Rusia încearcă – și până acum a reușit – să-și proiecteze puterea în afara propriilor granițe și să compenseze deficitul de înzestrare militară în comparație cu Occidentul [3].

Astăzi, în lupta pentru a reveni la rolul pe care l-a avut altădată pe continentul european și în lume, Federația Rusă în permanență aplică atât instrumentarul războiului informațional ca formă distinctă, cât și al războiului hibrid, din care acesta face parte. Noile forme de război sunt folosite de Rusia pentru a argumenta și îndreptăți întâi de toate acțiunile și comportamentul său în raport cu țările din *vecinătatea apropiată/imediată*. Astfel, Republica Moldova, Ucraina și Georgia, împreună cu mass-media lor, au nimerit într-un *Triunghi al Bermudelor* în bazinul Mării Negre, motivat de interesele geopolitice/geostrategice și geoeconomice pe care Rusia le are urmărește în această regiune.

Triunghiul geopolitic al bazinului Mării Negre

În bazinul Mării Negre se concentrează și își găsesc expresie problemele importante ale regiunii. În accepțiunea Comisiei Europene, *regiunea Mării Negre* reprezintă o zonă distinctă, ce reunește 10

state: 6 state riverane – Bulgaria, România, Ucraina, Federația Rusă, Georgia și Turcia – și 4 state, cărora istoria, proximitatea și legăturile strânse cu bazinul Mării Negre – Armenia, Azerbaidjan, Republica Moldova și Grecia – le conferă statut de actori relevanți în zonă. Astfel, definiția europeană a regiunii Mării Negre se suprapune în bună măsură peste conceptul de regiune extinsă a Mării Negre (Wider Black Sea Region), promovat, anterior, de NATO în relațiile sale cu aliații și partenerii din zonă [4, p. 9].

Dacă până în 1991 arhitectura geopolitică a bazinului Mării Negre era determinată de URSS, România, Bulgaria și Turcia, care stăpâneau zonele de litoral din jurul Mării Negre, acum la fosta geografie regională a statelor s-au mai adăugat Ucraina, Republica Moldova și Georgia. Pe această cale, vechiul cadru al „cooperării între statele aparținând blocului socialist” a fost înlocuit de „un sistem „înghețat” de securitate, ale cărui principale caracteristici au fost neîncrederea, disensiunile, lipsa cooperării, suspiciunea, competiția acerbă în diverse domenii, percepția statelor vecine ca potențiali inamici, cât și cea a ambiției Rusiei de a-și crea un statut de putere regională [5].

Începutul secolului XXI a conferit acestui teritoriu, în contextul noilor realități geopolitice și geostrategice euroatlantice, caracteristicile unui spațiu de proximitate al NATO și UE. Aderarea României și Bulgariei la Uniunea Europeană a fost un moment de referință în extinderea democrației vest-europene la granițele bazinului Mării Negre, punctul de întâlnire a trei spații de securitate: european, euro-asiatic și islamic. După aderarea Bulgariei și României la Alianța Nord-Atlantică, „lungimea litoralului spațiului euro-atlantic a crescut cu 14%” [6].

Extinderea NATO și UE „până la granițele Mării Negre” a determinat ieșirea Mării Negre din conul de umbră al periferiei Europei și afirmarea unei noi realități geopolitice în regiune. Actualmente, bazinul

extins al Mării Negre, după cum remarcă cercetătorii, deține un loc fruntaș pe agenda de securitate națională a Rusiei. Din aceste motive, regiunea Mării Negre este una dintre cele mai bogate în stări conflictuale și singura care găzduiește toate cele șase conflicte „înghețate” pe continentul european: Republica Moldova (Transnistria), vestul și nordul Georgiei (Abhazia, Osetia de Sud), sud-estul Ucrainei (Crimeea, Donețk și Luhansk).

Amplasarea unor baze militare americane mai aproape de zonele de conflict și de frontierele Rusiei, care ar trebui să sporească rolul regiunii Mării Negre ca spațiu de securitate și siguranță strategică, face și mai aprigă înverșunarea luptei duse de Rusia pentru supremația influenței în țările din vecinătatea apropiată și restabilirea controlului său asupra spațiului ex-sovietic, din care fac parte și Ucraina, Republica Moldova și Georgia.

Confruntări informaționale în triunghiul geopolitic al Mării Negre

Regiunea Mării Negre, de-a lungul secolelor, a fost nu numai un spațiu al cooperării și comerțului, dar și o zonă a confruntărilor militare și politice. În prezent, Marea Neagră reprezintă un spațiu de hotar între Uniunea Europeană și NATO, pe de-o parte și cel al *vecinătății apropiate*, instituit și menținut de Federația Rusă, pe de altă parte, din două considerente geopolitice majore: *zonă-tampon* și *spațiu vital* al „moștenirii” sovietice cu toate atributele ei clasice de influență politică, ideologică, economică, culturală și militară, caracterizat de existența unor conflicte „înghețate”, prelungite prin propaganda, dezinformarea și manipularea masivă a opiniei publice naționale de către mass-media rusă în spațiul celor trei țări ce se înscriu în triunghiul confruntărilor geopolitice de „interese naționale” ale Federației Ruse.

În lupta pentru dominarea spațiului informațional al bazinului Mării Negre, Rusia utilizează o gamă largă de instrumente de *soft-power*, inclusiv pro-

paganda și influențarea prin mass-media, mai multe tehnici care includ axarea pe subiecte de ordin senzațional și nu pe fapte; reprezentarea binară alb-negru a Rusiei în termeni pozitivi și a Occidentului în termeni negativi; sarcasm; paralele și generalizări istorice fără fundament; citarea ostentativă a oficialilor și agențiilor de știri ruse. Mass-media de genul *Sputnik* pur și simplu diseminează narațiunea Kremlinului, în timp ce altele oferă un conținut mai adaptat publicului național și obiceiurilor acestuia de consum, cum ar fi cazul Georgiei, unde 18% din populație își ia știrile din surse rusești. În mod similar, Republica Moldova are un număr mare de canale în limba rusă, multe din care retransmise din Moscova. Ucraina este, de asemenea, ancorată pe orbita mass-mediei rusești, deoarece a moștenit legături extinse cu aceasta, chiar dacă a interzis retransmiterea în spațiul ei a posturilor TV rusești.

În opinia noastră, puncte cheie, comune pentru cele trei țări din triumphiul geopolitic al regiunii Mării Negre - Ucraina, Republica Moldova și Georgia, supuse tratamentului ideologico-propagandistic de mass-media rusă, sunt următoarele:

- hărțuirea informațională a mass-mediei naționale și a publicului prin lansarea de pseudo-știri, despre pericolele ce le aduc cu sine UE, NATO și SUA țărilor Comunității Statelor Independente (CSI), în mod special Rusiei, ca lider al acestei Comunități, care întâmpină dificultăți în intenția de a-și restabili influența și controlul de-a lungul granițelor și în vecinătatea apropiată;
- militarizarea informației mass-media în procesul reflectării evenimentelor/ incidentelor, care au loc în zonele de conflict înghețat: Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud, Donețk și Luhansk, dar și în Marea Neagră, odată cu expansiunea militară și consolidarea influenței ruse în regiune;
- lansarea de atacuri mediatice și propagandistice directe și tăioase în adresa UE și NATO cu scopul de a limita influențele occidentale și integrarea

statelor din triumphiul geopolitic de la Marea Neagră în UE și în comunitatea euro-atlantică, folosind dislocarea geografică a Ucrainei, Moldovei și Georgiei ca zone-tampon pentru frontierele Rusiei;

- desfășurarea unor operațiuni de informații / manipulare-dezinformare (în dependență de scopul urmărit) în perioada campaniilor electorale pentru a promova sau menține în parlament sau în posturile-cheie partidele sau oamenii loiali /aserviți metropolei, gata oricând să promoveze politica ei în regiunea Mării Negre.
- utilizarea unei game largi de instrumente de soft-power, inclusiv propaganda și influențarea mass-mediei, pentru a submina unitatea teritorială a țărilor-țintă și a asigura securitatea informațională a regiunilor separatiste.

Sursele de informare rusești exploatează în Ucraina și în Republica Moldova sentimentele conservatoare ale anumitor segmente ale societății, în timp ce în Georgia canalele TV moscovite concep mesaje ce promovează politici benefice intereselor rusești.

În cazul celor trei state din triumphiul geopolitic respectiv, descurajarea sau autocenzura ce au rezultat din retorica mediatică a oficialilor ruși sunt, de asemenea, identificate drept riscuri de mai mulți cercetători. Ca urmare a propagandei ruse, politicienii din cele trei state adeseori se abțin să întreprindă măsuri de promovare a intereselor naționale, pentru a nu provoca Rusia.

Chiar dacă conflictele din cele trei țări au început la distanță de ani, acestea au avut la bază motive care le înrudes: conflictul transnistrean a izbucnit în ziua când tânărul stat Republica Moldova a fost primită în ONU; războiul din Osetia de Sud a început în 2008, la doar câteva luni de la Summit-ul de la București, când a devenit clar că Georgia și Ucraina sunt pe cale să adere la Alianța Nord-Atlantică. Ocuparea Crimeii a urmat imediat după ce s-au încheiat Jocurile Olimpice de la Soci (Rusia), iar războiul în Donbass a început la scurt timp după ce președintele

ucraïnean V. Ianukovici a fost alungat din țară de protestatari pentru refuzul de a semna Acordul de Asociere cu UE. Este de la sine înțeles că toate cele trei războaie au un singur arhitect, care este cointeresat în menținerea lor în stare „înghețată” pentru o perioadă cât mai îndelungată. Conflictele din zona extinsă a Mării Negre sunt conflicte „înghețate”, administrate azi de pseudo-puteri separatiste, mafiot-teroriste, având menirea să servească zone-tampon pentru Rusia în lupta cu extinderea UE și NATO către hotarele ei, dar și să zădărnicească realizarea planurilor acestor țări de a se integra în structurile democratice europene. Drept recompensă, Rusia asigură acestor enclave separatiste securitatea și suport economic, care, în linii mari, se ridică la 70-80 % din necesarul lor anual.

Desigur, diferențe privind intensitatea atacurilor informaționale a mass-mediei ruse în cele trei state sunt determinate de specificul național ce caracterizează popoarele respective, dar și de nivelul de dezvoltare a sistemului mediatic, în mod prioritar a mass-mediei naționale, dar și de măiestria profesională și abilitatea jurnaliștilor de a informa echidistant cetățenii despre esența faptelor și evenimentelor care au loc în contextul național și internațional. Nu trebuie uitat nici faptul că sistemele mass-media/informaționale din Ucraina, Republica Moldova și Georgia, ca și a celorlalte republici post-sovietice, au servit ani la rând drept subsisteme ale aparatului central ideologico-propagandistic sovietic.

Există suficiente temeiuri pentru a afirma că după destrămarea URSS, din punct de vedere al strategiei militare și informaționale, Rusia și-a ales ca țintă prioritară Republica Moldova. Aici era dislocată Armata a 14-a rusă, care acum deține prin puterea unei părți rămase din efectivul ei militar cele mai mari depozite de arme din Europa de la cel de al Doilea Război Mondial încoace. Pentru aceasta, cu ajutorul întregului său dispozitiv propagandistic și mediatic, Rusia a încercat crearea unei enclave separatiste în

zona de est a râului Nistru, care ulterior a fost denumită *republică sovietică socialistă moldovenească nistreană (rssmn)*, apoi *republica moldovenească nistreană (rmn - Transnistria)*. Aname în aceste teritorii sunt dislocați militarii ruși și tot aici este depozitul de arme, pe care Rusia nu și le-a repatriat nici până azi, contrar mai multor promisiuni făcute și acordurilor semnate cu partea moldovenească.

În confruntările de apărare a „cauzei” rebelilor transnistreni față de organele constituționale de la Chișinău și pentru menținerea în regiunea de est a Republicii Moldova a „capului de pod” militar la Marea Neagră și gurile Dunării, dar și pe direcția Balcanilor, Rusia a pus la bătaie nu numai arsenalul propagandistic, dar și efectivul său militar, care în 1992 a fost implicat în sângerosul conflict, cunoscut astăzi drept „războiul de pe Nistru” sau „războiul din Moldova” [7]. La acea vreme, analistul român S. Brucan remarca: „În ce privește Rusia, ea a fost o putere imperială înainte de epoca sovietică și a rămas așa și după ea, iar separatiștii nu s-ar fi lansat în aventura de acum, dacă n-ar fi avut consimțământul Kremlinului și al Armatei a 14-a aflate în Transnistria. De unde să aibă gardiștii rusofoni tancuri, care blindate și rachete din cele mai moderne, că sotniile de cazaci nu le puteau aduce pe cai?” [8, p. 299].

În ziua de 21 iulie 1992, M. Snegur și B. Elțin au semnat la Moscova „Convenția cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova”, [9] document ce a marcat încetarea oficială a războiului din Transnistria. Până în prezent analiștii politici se tot întreabă, desigur retoric: dacă Convenția a fost semnată de către președinții celor două state, comandanți supremi ai Forțelor armate, atunci cu cine s-a aflat, în 1992, în război Republica Moldova?! În același context și în deplin consens cu linia oficială a Moscovei, comandantul de atunci al Armatei a 14-a ruse, A. Lebedi, a schițat, în a treia zi după semnarea Convenției, trei căi posibile de autodeterminare a Trans-

nistriei: „a) dacă poporul Transnistriei dorește unirea cu Rusia, să se urmeze exemplul regiunii Kalinin-grad; b) lucrurile se vor limpezi, Ucraina se va uni din nou cu Rusia și atunci Transnistria va intra în această nouă formațiune statală și c) crearea unui stat independent, având legături economice trainice cu Rusia și Ucraina”, ultima variantă constituind „calea cea mai reală” [10].

Experții au remarcat: „Caracterul preconceptat al reportajelor și corespondențelor publicate în presa străină în acea perioadă și semnate de cei ce n-au pătruns, voit sau involuntar, esența evenimentelor ce s-au produs pe plaiul moldav, au redus gradul de examinare analitică și de reflectare adecvată a situației din zonă” [11]. În aceste circumstanțe, Rusia a continuat să insiste pe arma informațională, aplicând diferite tehnici, care în mare parte i-au asigurat realizarea strategiei scontate în regiune. Printre ele pot fi evidențiate:

- *piciorul-în-ușă*, tehnică, folosită în reglementarea situației „explozive” din Republica Moldova, diametral opusă alteia: *trântitul-ușii-în-față*, dar care au același efect scontat - ca adversarul, prin mediatizarea situației, să obțină concesii mai mari. În acest context, se poate de interpretat că Rusia a propus, practic, nu fără contribuția mass-mediei, un adevărat târg Chișinăului: semnarea Tratatului asupra Uniunii, în schimbul luării deciziei de a dizolva formațiunile statale (neconstituționale - *n.n.*);

- tehnica *trântitul-ușii-în-față*, a fost aplicată de mass-media rusă în raport cu Republica Moldova și în raport cu râvnita „legiferare a formării unei uniuni a trei state, reunite în baza unei legături federative în teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (RSSM): „nistrean, găgăuz, basarabean” [12];

- tehnica *momelii adversarului*, care se bazează pe „ademenirea” oponentului, obținerea deciziei (argumentului) din partea lui. În acest context Moscova a propus Chișinăului mult prea cunoscutul/discutatul

Plan Kozak (tot de federalizare!) care, sub presiunea formațiunilor politice de opoziție și a opiniei publice, a fost respins de autoritățile moldovenești;

- tehnica *aruncării mingii la joasă înălțime* a avut la bază un alt scenariu urzit la Moscova - așa-numitul *Plan Belkovski*, care prevedea „alipirea” teritoriului Basarabiei la România, urmând ca regiunea transnistreană a Republicii Moldova să fie cedată Ucrainei. De reținut că planul dat a fost discutat în cadrul mai multor întruniri ale politicianilor, ziariștilor, experților, care au avut loc la București și Odessa, fiind pe larg mediatizat și având interpretări atât „pro”, cât și „contra” în mai multe medii de informare din Rusia, România, Ucraina și din Republica Moldova;

- tehnica *luării jăraticului cu mâinile altuia* a fost exploatată de mass-media rusă, de cea din zona separatistă, dar și din Ucraina în timpul propunerii părții moldovenești de către Rusia, în calitate de compromis, a *Planului Iușcenko*, o copie fidelă a *Planului Kozak*.

Concomitent cu aceasta, arhitecții republicii separatiste, prin mai multe „hotărâri” și „decrete”, au interzis în teritoriu grafia latină, inițiind un „război împotriva limbii române”, adresând dure învinuiri agenției *Moldpres*, companiei *Teleradio-Moldova*, cotidienele *Sfatul Țării*, *Moldova Suverană*, cerând pedepsirea redactorilor „pentru conținutul articolelor publicate” [13, p. 48].

În lupta cu mass-media din partea dreaptă a Nistrului s-a angajat masiv întâi de toate ziarul *Bastuiușcii Tiraspoli* (*Grevistul tiraspolean*), care era distribuit gratis, iar apoi și alte ziare protransnistrene – *Tiraspoliskaia pravda* (*Adevărul tiraspolean*) și *Zarea Pridnestrovia* (*Zorile Transnistriei*), precum și artileria mediatică cu bătaie mare a Federației Ruse, atât cea scrisă, cât și cea audiovizuală, care aveau (și au) o largă circulație/audiență în rândurile populației de pe ambele maluri ale Nistrului” [14]. Un singur exemplu, în acest sens: ziarul moscovit *Rossiiska-*

ia gazeta (*Ziarul rusesc*), intervievându-l pe liderul transnistrean Smirnov, anunță, nici mai mult, nici mai puțin, despre începerea „procesului de unificare a Moldovei cu România” [15, p. 126].

Atât mass-media rusă, cât și cea a rebelilor din regiune, a difuzat în abundență, la vremea respectivă, falsuri mediatice și relatări părtinitoare din „vâltoarea evenimentelor”, axate pe surse „demne de încredere”, descoperind la malurile Nistrului „armament de producție românească” și „sicrie de zinc” ale ostașilor români, iar reporterii foto a agențiilor de presă expuneau în sălile din Kremlin fotografii truncate despre „crimele naționaliștilor moldoveni” în Transnistria. Pe parcurs, mass-media rusă și-a diversificat formele sale de influență propagandistică și de manipulare în Republica Moldova, dominând mulți ani la rând spațiul ei informațional.

Pentru a îngrădi cât mai mult posibil intențiile Republicii Moldova de integrare europeană și a o menține în sfera sa de influență, s-a recurs frecvent la:

- promovarea activă prin mass-media a imaginii Rusiei ca stat al păcii și democrației, folosind cu precădere propaganda și acțiuni de lobby;

- glorificarea măreției statului rus prin transmiterea la TV și publicarea în ziare a materialelor cu insinuări inventate și mincinoase, chemate să sublinieze invincibilitatea Rusiei, inclusiv și la Marea Neagră;

- publicarea în mass-media a unor stiri destinate stârnirii fricii, panicii și urii față de apropierea tot mai mult a frontierelor UE și NATO de Marea Neagră și de țările spațiului ex-sovietic;

- promovarea la televiziune și radio, publicarea în ziare și pe rețelele internet a pseudo-narațiunilor cu un grad înalt de verosimilitate, construite artificial, pe pseudo-fapte, pentru a asigura optimismul social în rândurile separatiștilor;

- desfășurarea campaniilor mediatice de știrbire a credibilității UE, NATO, SUA, interpretate drept dușmani ai democrației, societății deschise și a drepturilor omului;

- abordări mediatice bazate pe frica față de NATO și SUA și îndemn la acțiuni colective de „apărare” a regiunii separatiste și a Republicii Moldova, pentru a diminua presiunile social-politice din zona de conflict;

- crearea cu ajutorul dezinformării și manipulării prin mass-media a opiniei publice a grupurilor de manevră și sprijin a politicii ruse în regiunea de conflict și în bazinul Mării Negre;

- construirea cu ajutorul mass-mediei a categoriei de persoane docile în regiunea din stânga Nistrului, gata oricând să îmbrățișeze orice chemare sau temă, fără a se gândi la consecințe.

Este evident că toate aceste acțiuni ale mediei au relevat cu destulă plauzibilitate adevărul „partizanat politic, complicitate în camuflarea informației” [16, p. 11].

În acest contest se înscriu și datele unei investigații care indică faptul că mass-media din Republica Moldova în buletinele de știri face referință la agențiile de știri ruse în proporție de 41 procente (Ucraina - 33, iar Georgia - 19 procente).

În perioada la care ne referim, propaganda rusă a folosit abil televiziunile prin cablu din regiunea Transnistreană, dar și din orașele și centrele raionale ale Republicii Moldova, precum și energia „trolilor” pentru a controla și dirija dezbaterile în rețelele sociale pe teme politice și de interes public. Noile elemente tehnologice au condus la consolidarea și perfecționarea războiului informațional-propagandistic rusesc, care pusese stăpânire pe spațiul informațional moldo-ucrainean din regiunea Mării Negre. În scopul promovării „unității de veacuri a relațiilor moldo-ruse” erau folosite cu îndemănare diferite formațiuni social-politice ale cetățenilor moldoveni, aflați la muncă în Rusia. Acțiunile de protest ale acestora împotriva autorităților moldovenești „care nu sunt recunoscători eliberatorilor”, erau și sunt pe larg comentate în mass-media rusă și cea din stânga Nistrului.

Astfel, prin acțiunile sale propagandistice și mediatice Rusia a reușit să scindeze poporul unei republici și, confiscându-i cu ajutorul propagandei sentimentul de patriotism, l-a transformat în „populație” pe care a aruncat-o pe de o parte și de alta a baricadelor, acumulând ulterior pe această cale „experiență” privind falsificarea și interpretarea tendențioasă a evenimentelor din Georgia și Ucraina, unde, pe parcurs, au luat amploare noi confruntări politico-mediatice și armate în regiunea Mării Negre.

De fapt, încă prin 1991, Rusia a început confruntările deschise de ordin informațional și amenințare armată cu cei doi vecini la Marea Neagră - Georgia și Ucraina, având de acum acumulate „deprinderi” de escaladare a astfel de acțiuni în Republica Moldova, unde își asigurase o rezervație a imperiului sovietic – Transnistria.

De remarcat, așa cum opinează mai mulți autori [17], că istoria confruntărilor informaționale dintre Rusia și Georgia poate fi împărțită în trei etape: prima, cuprinzând anii 1991-2005, în care abia au început să prindă contur confruntările mediatice dintre Rusia și Georgia, perioada declarării independenței Georgiei, a președinției lui Z.Gamsahurdia, E. Șevardnadze, a „revoluției trandafirilor” și a venirii la conducere a lui M. Saakașvili. Prima etapă mai este caracterizată de lupta ideologică-mediatică privind împărțirea de către Rusia a flotei maritime militare a URSS la Marea Neagră cu Ucraina și Georgia, ultima din cauza insistenței sale fiind supusă discreditării de media rusă: „Se prea poate ca Georgia, obținând propria flotă și intrând în vreun bloc militar, sau, în urma unei lovituri de ciocan pe nicovală, să rămână fără corăbiile ei, ce se vor scufunda imediat” [18]. Oricum, în această perioadă, încă nu există temeuri de vorbit despre confruntări informaționale de proporții, deoarece și atitudinea față de domeniul informațiilor în cele două țări a fost diferită.

Etapă a doua, vizând anii 2005-2012, deja poate fi considerată drept una a confruntării informaționale,

care trece în război informațional. Limita superioară a acestei perioade a fost marcată de trecerea la învinuiri reciproce între oficialii celor două state - public și prin mass-media - în legătură cu mai multe nereușite și probleme de ordin politic, militar și economic, unde la început întâietatea revine Georgiei, iar după război – Rusiei. Acțiunile militare ale Rusiei au fost o reacție la intențiile NATO de a invita în Alianță Ucraina și Georgia, făcută în primăvara aceluiași an la summit-ul de la București. Specialiștii consideră că războiul ruso-georgian este primul război pe continentul european din secolul XXI. Confruntarea armată dintre Rusia și Georgia a luat sfârșit în aceeași vară a lui 2008, însă războiul informațional a continuat. În a doua jumătate a anului 2008, confruntarea dobândește caracterul de un adevărat război informațional, care tot mai mult avansează spre o nouă formă – războiul hibrid. Această stare de tranziție către războiul hibrid s-a menținut până în 2012, când partidul condus de M. Saakașvili a pierdut alegerile parlamentare, iar președintele a început să-și piardă și el popularitatea.

Cea de-a treia etapă, care a demarat în 2012, demonstrează mai degrabă niște stări de confuzie. Încercând, în preajma Olimpiadei de la Soci, de a crea o „centură de bună vecinătate pe perimetrul granițelor rusești”, [19, p. 10] mass-media rusă se agita la acea vreme, atenționând audiența „să nu uite că Abhazia este situată în apropiere de Soci – capitala Jocurilor Olimpice 2014”, iar Osetia, de asemenea, „nu este departe”. Astfel, „stabilizarea situației în regiune este scopul politicii Rusiei. Problema e doar în prețul pe care Rusia este gata să-l achite, iar ea trebuie să plătească” [20].

O înregimentare bruscă a mass-mediei ruse în acțiunile ce fac obiectul războiului hibrid este evidentă, după 2014 în Georgia și în Republica Moldova, când Federația Rusă ocupă Crimeea și dezlănțuie războiul armat în partea de est a Ucrainei.

Acțiunile propagandistico-mediatice și militare

ale Rusiei în regiunile separatiste din Georgia au fost activate după ce a fost „înghețat” conflictul transnistrean. Inițial, în anii 1992-1993, mass-media rusă a făcut uz de toate resursele aflate în arsenalul ei de influențare informațional-psihologică pentru a inflama dispozițiile separatiste în rândul locuitorilor din Abhazia, dar și din regiunea Ținvali, care în Rusia este cunoscută drept Osetia de Sud. Susținute masiv de mass-media rusă, în special de audiovizual, enclavele rebele, prin înregimentarea mass-mediei locale, au organizat permanent acțiuni provocatoare și de nesupunere autorităților legale ale Georgiei, urmărind scopul ca aceste evenimente „de luptă pentru eliberare” să-și găsească ecou larg și în presa internațională. Acțiunile mediatice, în mod cert, au contribuit la rezultatul scontat: 20 de procente din teritoriul Georgiei a nimerit sub administrarea forțelor separatiste din Abhazia și Osetia de Sud.

Georgia și Ucraina sunt statele post-sovietice care au făcut dovada celei mai mari rezistențe la influența rusă, însă, oricum, „Kremlinul folosește o varietate de instrumente pentru a influența indirect mass-media din țările din regiunea Mării Negre”. Această concluzie a fost exprimată la Kiev în cadrul mesei rotunde „Diagnosticarea și combaterea influenței rusești și a capturii de către ea a mass-mediei din țările de la Mărea Neagră” [21].

Propaganda și dezinformarea pe cale mediatică a devenit arma preferată a Kremlinului în Caucaz, aici găsindu-și teren fertil de exploatare mai multe tehnici, cum ar fi:

- tehnica *arătatului cu degetul*, asemănătoare cu cea a personificării cazului (exemplu: „rădăcina răului în dezlănțuirea războiului a fost nimeni altul decât președintele georgian „pro-american” Mihail Saakașvili”;

- tehnica *descoperirii dușmanului util*: NATO și SUA „i-au împins din spate pe georgieni” și i-au „aruncat în război”;

- tehnica *conspirației*, care presupune cultivarea

- unor diverse afirmații subversive și „de trădare a intereselor comune” prin distrugerea publică, cu ajutorul mass-mediei a adversarului prin „informații” și „dovezi” compromițătoare, cu „descoperirea agenților serviciilor secrete străine” la frontiera ruso-georgiană, cu „dotarea armatei georgiene cu tehnică militară străină”; cu „descoperirea” unor „documente, înțelegeri și garanții” ale conducătorilor de vârf ai țării „de a deschide baze NATO” în Georgia;

- tehnica *constrângerii la pace* – o tehnică pur rusească, anunțată de fostul președinte rus D. Medvedev, excesiv mediatizată, pentru a motiva acțiunile armate;

- tehnica *mimării discuțiilor*: dezbateră în contradictoriu în mass-media rusă și georgiană a unui număr mare de probleme și întrebări, dar fără a pune accentul pe cele principale/esențiale - război, separatism și teritorii ocupate;

- tehnica *militarizării informației*, care a luat naștere odată cu războiul informațional, ca parte componentă a războiului hibrid, când în știrile și reportajele din zonele de conflict sunt infiltrați abuziv termeni din domeniul militar pentru a sensibiliza, impresiona și produce frică în rândurile populației;

- tehnica *teatralizării evenimentelor dramatice*, cum, spre exemplu, la 8 și 9 august 2008, când războiul ruso-georgian era în desfășurare, jurnaliștii ruși difuzau la canalele televizate ruse materiale video cu primele persoane în stat, care în mod trufaș și amenințător declarau: „Noi nu vom tolera nepedepsirea celor care poartă vina pentru moartea compatrioților noștri” și că armata rusă a lansat o operațiune de constrângere/impunere la pace” (D. Medvedev);

- tehnica *dublelor standarde* de tratare a evenimentelor: ori de câte ori au loc conflicte similare (cu caracter separatist) pe teritoriul Federației Ruse, acestea sunt tratate, cu suportul activ al mass-mediei, ca niște „răzmerițe sau acțiuni teroriste”.

În mod evident, în timpul acțiunilor militare din

Georgia, dar și după, formele, metodele și tehnicile de care face uz Rusia pentru a tulbura apele, dar și mințile oamenilor, prinși în acest joc, s-au diversificat și mai mult, incluzând:

- atacuri la importante surse mass-media, în special cele electronice ale Georgiei (Compania TV *Rustavi-2*, *Georgia online* sau postul de radio *Imedi*, care au participat activ la reflectarea multiaspectuală a evenimentelor de pe câmpul de luptă);

- acțiuni cu caracter informațional-psihologic privind amplificarea manifestărilor separatiste și de nespunere a populației din cele două enclave autorităților legitime ale puterii centrale și locale;

- răspândirea de materiale falsificate și apeluri mediatice „de disperare” către țările-membre ale CSI de „a cere socoteală Georgiei” pentru „criza umanitară din Osetia de Sud”, care a făcut ca „mii de cetățeni ruși să-și părăsească locuințele”;

- promovarea pe toate căile a ideii: cu cât izvoarele conflictelor iscă mai multe controverse, cu atât mai mult sporește succesul politic al Kremlinului;

- transmiterea gratuită prin satelit în regiunile separatiste a canalelor TV rusești pentru a avea o audiență mai mare în rândurile publicului;

- fondarea și finanțarea unor ziare și posturi audiovizuale locale pro-ruse în zonele separatiste;

- publicarea materialelor audiovizuale care urmăresc „cultivarea prestigiului și formarea imaginii Rusiei, prin promovarea intereselor ei și apărarea cetățenilor ruși, a rusofonilor – vorbitorilor de limba rusă și a compatrioților, adică locuitorii fostei Uniuni Sovietice. Aceste categorii nu există în viața reală, dar ele sunt instrumente ale sindromului post-imperial”, după cum au accentuat analiștii politici I. Chifu și O. Nantoi [22].

Trecerea în revistă a tehnicilor de manipulare-dezinformare de mai sus convinge că multe din ele au fost aplicate și la etapa inițială a conflictelor, atât în Republica Moldova, cât și în Georgia. Astăzi aceste tehnici sunt doar adaptate la noile condiții și teh-

nologii. De acest fapt s-a convins la începutul anului 2020 și o echipă de jurnaliști din Republica Moldova și Georgia, care au investigat cum funcționează mașinăria propagandei rusești. Jurnaliștii s-au deplasat în regiunile separatiste, luând cunoștință în Abhazia și Osetia de Sud, de activitatea câtorva agenții de știri, ziare și mai multor canale audiovizuale (*Sputnik Abhazia*, *Apsni.ru*, *Auaaupa.Info*, *Informiruet Abhazia*, *GTRK „IR”*, *Iujnaia Osetia*, *Respublica*), iar în Transnistria - *Agenția Olvia-pres*, *TV „PMR”*, *Radio „PMR”*, *Pridnestrovie*, *Dnestrovskaia pravda*, *Trudovoi Tiraspoli*. S-a constatat că în toate enclavele rebele propaganda și dezinformarea converg, iar mesajele distribuite au un mare grad de similaritate, urmărind să îndepărteze visul european. Republica Moldova, comparativ cu Georgia, se află într-o situație mai avantajoasă din punct de vedere geografic, deoarece nu are frontieră cu Rusia, de unde vin principalele pericole ale propagandei și provocărilor în bazinul Mării Negre. În partea de est, pe o distanță de circa 400 km, Republica Moldova se învecinează doar cu Ucraina.

Conflictul actual ruso-ucrainean are la bază mai multe probleme: refacerea sferei de influență a Rusiei în spațiul CSI, blocarea extinderii NATO și UE spre frontierele sale, viitorul Flotei Mării Negre, cât și al bazelor sale militare, menținerea supremației militare ruse în bazinul pontic. Aici Rusia desfășoară un joc complex, dus pe mai multe planuri strategice și tactice: geografic, etnic, religios, economic, militar și, nu în ultimul rând, informațional, aducând în prim-plan noul său concept de revenire la noțiunea de securitate individuală în detrimentul celei colective. Pe scurt, Moscova a încercat și va încerca, în continuare, să reducă rolul și importanța actorilor regionali (Ucraina, Republica Moldova, Georgia) la cel de simpli jucători și să restrângă, totodată, rolul actorilor externi” [23] pentru a-și atinge mai lesne scopurile politice și militare în regiunea Mării Negre.

Strategia de *război informațional*, urmată de cel

hibrid, a început să fie elaborată activ de Federația Rusă odată cu adoptarea Doctrinei securității informației în anul 2000, care pune accentul pe *sfera informațională în creștere*, prevedere ce vizează toate aspectele de comunicații și media. Această prevedere a cunoscut dezvoltare și în Doctrina militară rusă, care subliniază necesitatea desfășurării operațiunilor de informare atât „pe timp de pace, cât și de război”. Noua Doctrină a securității informației, adoptată în 2016, constata că peste hotare mass-media rusă este „supusă flagrant discriminării” și sublinia „necesitatea de a prezenta o imagine pozitivă a Rusiei la nivel internațional”. Kremlinul prioritizează o strategie cu mai multe fațete pentru informație: „ca mod de promovare a obiectivelor politice”, sociale, culturale drept fundament de construcție a societății în baza „valorilor naționale/interne” („cea de a patra teorie politică”, după A. Dughin, prin renunțarea la celelalte trei: democrația liberală, marxism-leninism și fascism) și edificarea identității unice „neo-eurasiatice”, prin respingerea globalismului.

Războiul *neconvențional* (informațional/ hibrid) nu este ceva nou. În multe privințe, războiul informațional pe care Rusia îl poartă împotriva Ucrainei și a Vestului este o veche strategie adaptată tehnologiilor contemporane. Astfel, agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei care a început, atât în Crimeea, cât și în regiunile ei de Est, nu cu tancurile și instalațiile „Grad”, ci cu un puternic atac propagandistic, asistat de mass-media, asupra minții oamenilor, a făcut uz de mai multe tehnici:

-*amestecul între adevăr și minciună*, Kremlinul exploatănd retorica drepturilor omului, apărarea cetățenilor din afara hotarelor și a „vorbitorilor de limbă rusă”, ca pretext pentru realizarea obiectivelor geopolitice în regiunea Mării Negre; favorizarea atât în Ucraina, cât și în Republica Moldova și Georgia a separatismului, pe care l-a sprijinit militar și economic. De fapt, are loc promovarea discordiei în rândurile „celor trei categorii de populație” din regiuni-

le separatiste: *rușii etnici, vorbitorii de limbă rusă și populația pro-rusă*, care în țemei și în Republica Moldova și în Georgia își spun pro-ruși, identificându-se nostalgic doar cu perioada sovietică;

-*inversarea faptelor*, prin invocarea precedentului (de compromis) Kosovo, ca motiv pentru anexarea Crimeii, act, care nu se înscrie în logica dreptului internațional: așa cum notează cercetătorii, cazurile de manifestare a separatismului în Europa de Est au mai multe elemente comune, dar, denotă, totodată, multiple diferențe; „ținând cont de particularitățile cazului Kosovo, modelul respectiv nu poate prezenta un precedent pentru alte separatisme, inclusiv pentru cel manifestat de regimul de la Tiraspol” [24, p. 137]. Rusia, implicată în toate conflictele „înghețate”, cere permanent de la mass-media să impună actorilor statali scenariul favorabil ei, și abia ulterior, după o rezolvare politică dezirabilă pentru ea, să se treacă la problemele de securitate; Moscova a îndus un sentiment de vină UE și NATO pentru acțiunile din Ucraina, prin promovarea ideii că amestecul lor în politica ucraineană și îndemnul de aderare la NATO au provocat intervenția militară;

-*negarea faptelor adevărate*, exemplu - problema doborârii navei aeriene MH17, în iulie 2014, învinuind de acest act militarii ucraineni, cu toate că datele expertizei internaționale au indicat vinovăția separatiștilor din Donbass. Interesele geopolitice ale Ucrainei, Georgiei sau ale Republicii Moldova, provin din libera alegere pe care au făcut-o aceste țări, atacate acum propagandistic și militar de Rusia pentru a le deturna din drumul lor european;

-*prezentarea unor minciuni* în privința conflictelor din Ucraina, solicitând structurilor internaționale să fie identificată ca țară care poate reglementa conflictele, pe baza lansării argumentului că numai ea are capacitatea și interesul de a pune la dispoziție efectivul necesare pentru menținerea păcii.

-*schimbarea circumstanțelor* prin exercitarea presiunilor politice și economice (import-export) ca

pârghie pentru a pune la respect Ucraina și alți actori statali din regiune, care, chipurile, „sabotează aprovizionarea cu gaze a Europei” sau „exportă producție vinicolă, fructe și legume de proastă calitate, impunând autoritățile ruse să instituie embargou asupra importului lor”, chiar dacă aceleași produse au succes pe piața europeană;

- *evocarea trecutului istoric*. În Ucraina, dar și în Moldova, se mizează pe exploatarea sentimentelor conservatoare ale anumitor segmente ale societății, nostalgice pentru trecutul „glorios sovietic”, care „sunt datoare” să-și unească eforturile „pentru cauza comună”; pentru a da o turnură de bunăvoință și veridicitate acțiunilor lor distorsionate în raport cu realitatea; mass-media rusă pune miză pe sentimentele ucrainenilor, invocând relațiile de secole dintre cele două țări;

- *prezentarea parțială a unor fapte*: Rusia este într-o poziție favorabilă pentru proiecția puterii până în Odessa, marginea nordică a Deltei Dunării în apropierea graniței cu România și cu Transnistria, Republica Moldova, fără a menționa reacția comunității internaționale față de „ocuparea Crimeii”; înfățișează enclavile rebele drept victime ale așa-numitelor „uneltiri geopolitice” din partea Ucrainei și a UE, care urmăresc scopul de a „îngrădi dreptul oamenilor la autodeterminare”;

- *agresiunea informațională*. Discursul mass-mediei urmărește scopul de a amenința permanent Ucraina, în cazul că se va opune intereselor geopolitice ale Kremlinului în regiunea Mării Negre va pierde controlul asupra teritoriilor de pe țărmul estic al Mării Azov, între Crimeea și Mariupol;

- *folosirea surselor rusești fără autor*. Buletinele de știri, radio, TV și presa scrisă conțin foarte multe referințe la surse rusești și opinii pro-rusești, fără atribuire constantă de autor. Astfel de tehnici de transmitere a mesajelor care formează atitudinea, duc la o reprezentare binară: a Rusiei în culori po-

sitive, și a UE, NATO, SUA și a „țărilor-neprietene” – în termeni negativi;

- *folosirea știrilor false*, produse de „troli”, pentru a justifica discursul de ură și violența mediatică ca suport al agresiunii militare ruse în Ucraina și alte regiuni;

- *război informațional*: mass-media rusă, în special posturile TV, s-au transformat în mașină a propagandei regimului ca pe timpurile războiului ideologic; în lupta pentru recucerirea influenței informaționale în spațiul bazinului Mării Negre au fost antrenate toate subdiviziunile mediatice - VGTRK – holdingul statal mass-media rusesc (include canalele *Rossia-1*, *Rossia-2*, *Rossia-24* și altele), *Russia Today*, *TASS*, *Sputnik*, *Regnum*, pe care ministrul rus al Apărării le consideră „unul din noile tipuri de armament modern”;

- *titluri incendiare*, mediatizate sistematic: *Rusia cucerește Ucraina în 3-5 zile; România atacă Transnistria!*;

- *trunchierea știrilor* în scopul cultivării unor diverse teorii ale conspirației, menite să distrugă public actorii politici/adversarii; în știrile și reportajele de la „fața locului”, jurnaliștii ruși se orientează preponderent spre relatarea evenimentelor din formațiunile rebele, ce „luptă eroic” împotriva forțelor armate ucrainene, care vor cu orice preț „să înrobească republicile ce și-au obținut libertatea/independența”, în același timp „uitând” să menționeze că toate aceste unități, așa-numitele convențional/camuflat „miliții populare”, în niciun caz nu ar fi supraviețuit doar „datorită susținerii populației locale”;

- *falsificarea identității actorilor politici/persoanelor*: mass-media moscovită, în emisiunile TV și în ziare, îi prezintă pe toți vorbitori ucraineni de limbă rusă drept persoane cu identitate statală și politică rusească;

- *interpretarea arbitrară/unilaterală a evenimentelor*. În baza contestării identității reale a ucrainenilor, mass-media rusă, spre exemplu, în talk show-

urile „Timpul va arăta” și „Locul întâlnirii”, difuzate de *Pervii kanal* și *NTV*, sistematic dezbat și interpretează evenimentele din Donețk și Luhansk ca pe „un conflict intern”; sunt evitate cu înverșunare relatările despre „forțele hibrid” rusești, dar și despre cele alcătuite din luptători în bază de contract, mercenari, foști gardieni de securitate ai oligarhilor, foști membri ai detașamentelor speciale de poliție din Ucraina de pe timpul lui V. Ianukovici;

- *ridiculizarea și discreditarea adversarului*. Trupele ucrainene sunt alcătuite preponderent din vorbitori de limbă rusă, majoritatea lor fiind din estul Ucrainei, dar mass-media rusă, pentru a impresiona publicul și a amplifica ura față de autoritățile legitime ale Ucrainei deseori îi etichetează pe toți cu cuvintele „fasciști” și „banderoviști”, care „și-au trădat țara și neamul”.

Multitudinea tehnicilor de manipulare-dezinformare, enumerate mai sus, nicidecum nu înseamnă că mass-media rusă, înregimentată în activitatea propagandistică de război informațional/război hibrid, le utilizează separat. Aceste tehnici sunt aplicate în combinație, ținând cont de situație și caz. Dar ele toate sunt bine direcționate pentru a atinge scopul scontat. Aceste tehnici aplicate de Rusia în Ucraina, secundează strategiile tradiționale de îngrădire a înaintării UE și NATO spre hotarele ei, pentru ca apoi să poată asigura în aceste regiuni „pacea” după bunul ei plac. Așa a procedat Rusia în Moldova, apoi în Georgia, iar acum aplică același scenariu și în Ucraina.

Specializat pe problematica Rusiei, analistul britanic James Sherr, într-un interviu acordat *Europei Libere*, vorbind despre interesele Kremlinului, la rostul conflictelor „înghețate” și la propaganda și războiul informațional/hibrid, care are loc la diferite nivele, sublinia că aceste agresiuni informaționale „sunt îmbinate cu operațiuni militare pentru a atinge un mix de obiective strategice și tactice: „Pentru Rusia, Ucraina este o zonă de interese vitale, inclusiv și datorită faptului că și pentru ruși, la fel ca și pentru

ucraineni, Ucraina este o chestiune de identitate. Din acest motiv, chiar dacă Ucraina va face totul corect, chiar dacă Occidentul își va intensifica susținerea, ucrainenii vor fi nevoiți totuși să suporte consecințe timp de încă o generație. Asta, chiar dacă va rezista stării de război hibrid cu Rusia” [25].

Actualmente, situația în ce privește rezistența țărilor din spațiul ex-sovietic față de agresiunea propagandistico-informațională a Rusiei s-a complicat și mai mult. Odată cu tehnologiile s-au schimbat atât metodologiile, cât și tehnicile de manipulare-dezinformare, aplicate de Rusia pentru dominarea spațiului informațional în bazinul Mării Negre. În ultimii ani Rusia și-a mărit constant potențialul de informare prin organizarea difuzării propriilor canale în alte țări. Moscova privește mass-media ca o armă modernă de tip nou și nu economisește bani pentru a o susține. De exemplu, în 2020, doar pentru susținerea unui singur canal precum *Russia Today*, difuzat în 100 de țări, au fost alocate 325 de milioane de euro. Această sumă este de cinci ori mai mare decât bugetul de apărare al Republicii Moldova. În general, Rusia a cheltuit 1,3 miliarde de euro în anul 2020 pentru a sprijini mass-media. Și aceasta este doar finanțarea din surse oficiale [26].

Concluzii și recomandări

Toate cele trei state - Ucraina, Republica Moldova și Georgia, care azi își văd viitorul în Uniunea Europeană, au avut un trecut zbuciumat comun, dar și un prezent similar:

- au obținut independența după destrămarea imperiului sovietic;
- au făcut/fac parte din CSI;
- au semnat Acorduri de Asociere cu UE;
- sunt membre ale Regiunii Extinse a Mării Negre;
- sunt membre ale Organizației Cooperării Economice a Mării Negre;

- sunt membre ale GUAM (Organizația pentru Democrație și Cooperare Economică);
- fac parte din Parteneriatul Estic, inițiat de UE;
- servesc ca și zone-tampon pentru Rusia în confruntarea acesteia cu UE și NATO.

Și conflictele separatist-teroriste la care ne-am referit au multe laturi comune:

- urmăresc interese politice, fiind inspirate/suținute și dirijate din exterior;
- au la bază doctrina apărării *compatrioților ruși* și a *vorbitorilor de limbă rusă* din aceste zone;
- atât în perioada activă, cât și în cea „înghețată” a conflictelor, regiunile rebele, autointitulate ulterior „republici”, au primit ajutor umanitar și suport militar, iar acum sunt susținute economic din exterior;
- menținerea conflictelor în stare „înghețată” face ca cele trei state să se confrunte cu probleme serioase în procesul aderării la structurile europene și internaționale.

Luând în calcul interesele geopolitice care leagă cele trei state din regiunea bazinului Mării Negre și cele de integrare europeană, dar și multiplele asemănări dintre conflictele din teritoriile lor, unicele conflicte „înghețate” din Europa, numai că e oportun a sublinia că și strategiile și tehnicile propagandistice de manipulare-dezinformare a opiniei publice de care face uz Rusia pentru a tulbura apele, dar și mințile oamenilor prinși în acest triunghi al bermudelor, se aseamănă foarte multe între ele.

Astfel, în lupta pentru atingerea scopurilor geopolitice la Marea Neagră, Rusia folosește:

- presa scrisă (centrală) moscovită, dar și ziarele-clone ale publicațiilor periodice ruse cu renume, care au avut/au filiale în cele trei țări;
- presa scrisă pro-rusă, editată în aceste țări;
- posturile de radio (centrale) ale Rusiei și filialelor lor locale care, datorită posibilităților tehnice de azi, nu mai pot fi îngrădite;
- posturile TV moscovite, care au fost sau sunt

transmise ori retransmise și azi în aceste țări (mai puțin în Ucraina);

- transmiterea și recepționarea prin satelit, ades gratuit, a posturilor TV rusești în teritoriile separatiste din cele trei țări;
- ziarele și canalele audiovizuale pro-ruse din zonele separatiste, finanțate din exterior.

Mass-media actuală, în certe condiții, poate deveni una din principalele arme ale separatismului și terorismului, fiind folosită atât pentru a arăta vulnerabilitatea sistemului politic atacat, cât și pentru a propaga teroarea și frica în rândul cetățenilor, făcându-i să nu aibă încredere în guvernanți și în securitatea pe care statul ar trebui să le-o asigure [27]. Tocmai de aceea, se impune necesitatea ca cele trei state din triunghiul bermudelor agresiunii informaționale să-și unească eforturile, creând un front comun în confruntarea cu expansiunea propagandei ruse, care în ultimii ani a evoluat de rând cu tehnologiile informaționale și cele militare, ajungând la o desăvârșită formă de agresiune - război hibrid ce „modifică conștiința cetățenilor și are impact agresiv asupra formării identității lor și a modului de adoptare a deciziilor politice” [28, p. 344]. Pentru aceasta, după noi, Ucraina, Republica Moldova și Georgia ar trebui să întreprindă următorii pași:

- pe termen lung, este necesară o reevaluare multiaspectuală a arhitecturii regionale a sistemului informațional rusesc angajat în sfera propagandistică, cu elaborarea strategiilor și tehnicilor de contracararea informațiilor false, precum și internaționalizarea evenimentelor din epicentrul conflictelor;
- problematica actuală a Regiunii extinse a Mării Negre urmează a fi prezentă în mod constant pe agenda media a celor trei state din perspectiva a cel puțin trei tipuri de chestiuni specifice în acest spațiu: evoluțiile politico-militare din statele regiunii, intersectarea în zonă a intereselor marilor puteri și ale celor regionale și instabilitatea politică dublată de stagnarea economică a zonei [29].
- se impune reanimarea *Ukraine Today*, un post

de televiziune în limba engleză, lansată în 2014, care avea scopul să ofere o perspectivă ucraineană a războiului și a situației politice în zona de est, dar a fost sistată din lipsă de finanțe. O cooperare în această privință dintre cele trei state membre a Organizației pentru democrație și cooperare economică (GUAM), ar putea duce la transformarea acestei televiziuni în una regională în bazinul Mării Negre;

- de asemenea, cu suportul Organizației GUAM, resuscitată substanțial, ar putea fi puse în aplicare și alte proiecte europene de contracarare a propagandei ruse în regiunea Mării Negre;

- în elaborarea strategiilor de combatere a propagandei urmează să se țină seama de faptul că televiziunile rusești depășesc după conținut posturile naționale locale și mulți locuitori din Republica Moldova și Ucraina, se informează despre evenimentele internaționale de la televiziunile rusești;

- în dezbateră conflictului transnistrean mass-media din Republica Moldova trebuie să se conducă de „Legea cu privire la statutul teritoriului de est al Republicii Moldova (Transnistria)” din 2005, care spune limpede că soluționarea conflictului trebuie să urmeze trei pași: *demilitarizarea* (retragerea trupelor), *decriminalizarea* (pedepsirea vinovaților) și *democratizarea* (discuții despre un eventual statut de autonomie etc.).

- în activitatea de contracarare a propagandei ruse din regiunile separatiste mass-media trebuie să țină seama că expresia „lumea rusească” nu are la bază etnia, ci cuprinde moștenirea sovietică și „vorbitorii de limbă rusă”, având un caracter vădit expansionist și de instigare la noi conflicte;

- în lupta cu propaganda rusă mass-media trebuie să ia țină cont de faptul că situația Republicii Moldova este specifică: toată agenda de politică externă în spațiul televizat este dominată de un stat străin;

- mass-media din cele trei state trebuie să fie conșinse că sistemul *democrației gestionate* din Rusia va slăbi din agresivitate, dacă va fi asediat din toate părțile de democrații neadministrare.

Bibliografie

1. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova (nr. 14/02.05.2019), care atestă că regiunea transnistreană se află în regim de „ocupație militară” rusă.

2. O amenințare pentru pacea lumii: războiul non-liniar dus de Rusia pe teritoriul Ucrainei și Doctrina Gherasimov [Resursă electronică]: <https://cersipamantromanesc.wordpress.com/tag/agresiunea-rusa-inucraina/> (Accesat 26.04.2020).

3. CÂMPEANU, C. Propaganda, arma Rusiei în războiul hibrid împotriva Occidentului și a României [Resursă electronică]: <http://www.romanioliberal.ro/> (Accesat 26.04.2020).

4. CHIFU, I., NANTOI, O. Războiul informațional: tipizarea agresiunii informaționale a Federației Ruse. București: Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu” al Academiei Române, 2016.

5. VOCILĂ, A. Mediul de securitate în zona extinsă a Mării Negre [Resursă electronică]: <https://andreiocila.com/2010/09/20/mediul-de-securitate-in-zona-extinsa-a-marii-negre/> (Accesat 11.05.2020)

6. LAUREAN, E., NICOLĂESCU, T-S. Surse de instabilitate în Bazinul Mării Negre. În: Surse de instabilitate la nivel global și regional. Implicații pentru România. București: Universitatea Națională de Apărare, 2004, pp. 62-73.

7. BÂRSAN, V. Masacrul inocenților. Războiul din Moldova 1992. București: Editura Fundației Culturale Române, 1993.

8. BRUCAN, S. Îndreptar-dicționar de politologie. București: Nemira, 1993.

9. Moldova Suverană, 23 iulie 1992.

10. Moldova Suverană, 25 iulie 1992

11. MORARU, V., VOICU, G. Reflectarea mediatică a contradicțiilor politico-sociale din Republica Moldova. În: Valori ale mass-media în epoca contemporană. Chișinău: CEP USM, 2003, pp. 71-72.

12. Днестровская правда, 23 ianuarie 1991.

13. BÂRSAN, V. Op. cit.

14. LESCU, M. Un caz de manipulare mediatică: Transnistria. În: Forme ale manipulării opiniei publice. Cluj-Napoca: Tribuna, 2008 pp. 307-322.

15. BÂRSAN, V. Op. cit.
16. MORARU, V. (coord.). Societatea și comunicarea în tranziție. Chișinău: IMM / ULM, 2008 (Starea Mass Media).
17. ДУНЯЕВА, М. Информационные войны в истории российско-грузинских отношений. În: „Белые пятна” российской и мировой истории, 2014, Nr6, pp. 89-109; Олег Панфилов. Россия – Грузия: Информационная война. Тбилиси: Госуниверситет Ильи, 2011.
18. Российская Газета, 29 februarie 1992.
19. ПАНФИЛОВ, О. Op. cit.
20. МЕЛЬКОВ, С. Вооружённый конфликт в Южной Осетии: катализатор военного реформирования в России? În: Вооружённый конфликт в Южной Осетии и его последствия. Москва: Красная звезда, 2009, p. 93-104.
21. Russian influence in the mediasectores of the Black Sea countries. Sofia: Center for the Study of Democracy, 2018.
22. CHIFU, I., NANTOI, O. Război informațional. Tipizarea modelului agresiunii. București: Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu” al Academiei Române, 2016.
23. ANCUȚ, I., DĂNILĂ, L.-M. Evoluții geopolitice și geostrategice în Regiunea Extinsă a Mării Negre. În: Infosfera, 2009, Nr. 4, pp. 32-37.
24. MORARU, V. Provocarea Kosovo: separatismul ca generator al tensionării internaționale. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice, 2011, nr. 1 (155), pp. 134-140.
25. James Sherr pentru Europa Liberă: Dezbinarea din Republica Moldova este folosită în interes propriu de Rusia [Resursă electronică]: <https://www.deschide.md/ro/stiri/social/38556/James-Sherr-pentru-Europa-Liber%C4%83-Dezbinarea-din-R-Moldova-este-folosit%C4%83-%C3%AEn-interes-propriu-de-Rusia.htm> (Accesat 20.04.2020).
26. FILIPENCO, A. Astăzi România este aliatul nostru la Marea Neagră. [Resursă electronică]: <http://www.lact.ro/2019/12/27/artem-filipenko-expert-ucrainean-astazi-romania-este-aliatul-nostru-la-marea-neagra/> (Accesat 26.04.2020).
27. ȘEVCENCO, I. Impactul mass-mediei în propagarea separatismului. În: Focarele separatiste și impactul lor asupra terorismului contemporan. Materialele conferinței științifico-practice internaționale din 16 martie 2017. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, 2017, pp. 292-296.
28. ДЕНИСЮК, С., КОРНІЄНКО, В. Терористичний сепаратизм в сучасній Україні: спроба теоретико-прикладного аналізу. În: Гілея: науковий вісник, 2015, Випуск 93, pp. 342-345.
29. BALOG, C.-I. Securitate și echilibru în Regiunea Extinsă a Mării Negre. În: Infosfera, 2009, nr. 4, pp. 27-31.
-